

Janko Lorenci

Naročilo

Uživam in trpim. Uživam, ker ustvarjam, trpim, ker je naloga težavna. Trpim bolj kot uživam. Nalogo mi je zaupal Jonatan Smithz. Mož s težko izgovorljivim in zapisljivim imenom je največji založnik v državi.

Smithz je neobičajen poslovnež, v naših vrstah osumljen umetniških ambicij, čeprav sam ni spravil skupaj še nobene knjige. Njegova posebnost je, da da vsakemu avtorju zavezujoča navodila za naročeno knjigo. Pri tem samo leposlovnih vsako leto izda nekaj sto. Tudi vse ideje za knjige so njegove; tujih ne sprejema. Morda je genij.

Pisati z naročeno vsebino je za avtorski ponos in imaginacijo žalitev in ovira, še zlasti pri leposlovju, tej nedoumljivi in neposnemljivi kreaciji, plodu božanskega navdiha, milostno pretočenega v pisatelja. Toda za nas je Bog in tudi batina Smithz. V vsem ga ubogamo, njegovi sužnji smo. Najprej zato, ker dobro, v posamičnih primerih kar bajno plačuje, drugič zato, ker je dežela nevelika, Smithz pa založniški monopolist. Obstaja sicer nekaj majhnih založb, ki pa vse životarijo, enako kot njihovi pisci. Vsi po vrsti so pred tem skušali publicirati pri Smithzu.

Sicer pa je včasih dobro dobiti idejo od koga drugega.

Druga Smithzova založniška posebnost je dejstvo, da vse njegove knjige – tudi leposlovne – vedno pišeta dva avtorja. Oba dobita identična navodila. Pisatelji sprejemajo tudi to nečedno prakso, iz enakih razlogov kot zgoraj.

Smithzov motiv je preprost: veliki založnik slepo verjame v tekmovanje. Njegova logika je preprosta: če pisatelj ve, da vsaj v izhodišču enako knjigo piše še en tekmeč, se bolj trudi in izdelek je boljši. Če ga misel na tekmovanje ohromi, pač ni iz pravega testa.

Katera knjiga je boljša, razsodi Smithz sam. Zamujanja rokov pri njem ni. Poraženec dobi od desetino do tretjino zmagovalčevega honorarja. Tudi to včasih vrže spodobne denarce, čast gor ali dol. Smithz da v zmagovalni knjigi z majhnimi črkami vedno natisniti tudi poraženčevo

ime. Bralstvo ga zmeraj radovedno poišče. Če v anketi več kot tretjina bralcev izrazi željo, da bi brali tudi potolčeno knjigo, izide še ta. Drugo-uvrščeni avtor v tem primeru znova dobi prejšnji honorar, pomnožen z dve. Kritike druge knjige so praviloma bistveno manj ugodne kot kritike zmagovitega dela – Jonatan Smithz, razsodnik, je ugledno in mogočno ime tudi v kritiških krogih.

Prevajanje naše literature v tuje jezike je kar živahno. Lokalni neoliberalci in trenutna vlada pripisujejo to Smithzovemu darvinističnemu modelu. Literati imamo o tem svoje mnenje. Kakor koli, dežela je majhna, a ima veliko literaturo. Občutek, da ji pripadaš kot tvoren člen, je lep.

Včasih si mislim, da takega modela nastajanja knjig ne more izumiti človek, ki mu gre samo za boljšo produkcijo in denar. V njem morata v tesnem objemu dremati tudi cinik in sadist.

Napisali boste knjigo o tem, kako ste ubili svojo ženo, je tiho rekel Smithz. Vedno je govoril skoraj šepetaje. Motiv: ljubosumje. Tak bo tudi naslov knjige. Ljubosumni ste name. Knjiga bo napisana veristično, s pravimi imeni, prizorišči itn. Obseg: od 250 do 300 strani. Honorar: 250.000 evrov. Če dobite glavno državno nagrado ali podvojite svoj dosednji prodajni rekord, podvojim honorar tudi jaz. Oddaja rokopisa: danes čez leto dni.

Sedel je za veliko pisalno mizo, gledal vame in s prsti bobnal po gladkem lesu.

Vsebina je nenavadna, sem rekel. Bil sem omotičen.

Nenavaden je tudi honorar, je rekel.

Kaj pomeni veristično, sem vprašal.

Ve se, kaj je verizem. Pravo mora biti tudi moje ime.

Kdo bo še pisal, sem vprašal čez čas z glasom, ki je podlegel ponudbi, čeprav se njegov lastnik formalno še ni odločil.

Vaša žena.

Moja žena?

Ja. Smithz je postajal nestrpen. Podrobno bo opisala, kako je ubila vas. Motiv je enak: ljubosumje. Ljubosumna je na mojo ženo. Drugi pogoji so enaki.

Odprl sem usta, prehitel me je.

Ponudbo je že sprejela.

250.000 evrov? sem rekel, da bi se porinil čez prag odločitve.

Ni se mu zdelo vredno odgovoriti.

Vrnil sem se domov in nekoliko begal po hiši. Še zmeraj sem bil zmeden.

Ponudbo sem seveda sprejel, profesionallec sem. In Smithz je mogočen; če bi predlog zavrnil, bi me zlahka za vselej onemogočil. Mogočen je bil tudi obljubljeni honorar. Tudi to, da bi dobil glavno državno nagrado in znesek podvojil, ni bilo povsem izključeno – komisije so sicer še vedno favorizirale visoko literaturo, a po malem že upoštevale tudi nižjo. Denar sem potreboval.

Problem je bila zapovedana vsebina knjige.

Biti mora veristična, je rekel Smithz. In določil vsebino, ki je – deloma – ustrezala stanju v resničnem življenju. Skratka, hotel je, da popišem veliko čustveno zmešnjavo, sestavljeno iz tega, da sem se spečal z njegovo ženo Vero in bil hkrati ljubosumen na svojo ženo, Valentino, ker sem jo sumil, da ljubimka z njim, Jonathanom Smithzom. Valentina pa naj bi ubila mene iz ljubosumja zaradi mojega ljubimkanja s Smithzovo ženo. Hkrati naj bi imela razmerje z založnikom. Z Valentino bi si bila torej podobna – ljubila bi se, a tudi varala.

Ali da bo jasneje:

Jaz: ljubimkam s Smithzovo ženo in ljubim svojo.

Valentina: ljubi mene in je ljubosumna, ker sumi, da imam nekaj s Smithzovo ženo.

Tako je v realnosti.

Smithz hoče, da z ženo v svojih konkurenčnih knjigah popiševa to realnost, nato pa drug drugega ubijeva. Zato je realnemu stanju dodal še izmišljen motiv za to, da pokončam Valentino: vara me z njim, Smithzom, čeprav ljubi mene. Literarno se ugonobiva, ker zaradi svojih prepovedanih razmerij, pomešanih z medsebojno ljubeznijo, izgubiva pamet. Nekoliko zapleteno. Kot življenje.

Moja zbežanost je izvirala iz tega, da je bila naročena knjiga v več pogledih skrajno kočljiva.

Prvič, Smithz hoče, da bi uprizoril nekakšen literarni *reality show*. Nastopale naj bi prave osebe, on in jaz, njegova in moja žena. To pomeni, da bi v knjigi priznal, da imam nekaj z Vero, njegovo ženo, da varam svojo Valentino in nasajam robove njemu, velikemu Jonatanu Smithzu.

Doslej sem mislil, da je razmerje z Vero najina skrivnost. Toda Smithz je zanj očitno vedel, sicer si za knjigo ne bi izmislil take vsebine; to bi bilo preveliko naključje.

A kljub svoji prevaranosti je hotel, da to predstavim naslajanju vesoljne javnosti. To je bilo skrajno nenavadno. Izbruhnil bo velikanski škandal.

Drugič, kako bo razkritje o meni in Veri sprejela Valentina? Bistra je in takoj bo vedela, da pišem o resničnem razmerju. Ali pa bo vsaj posumila in stvar resno raziskala. Ali pa ji bodo moja verolomnost potrdili drugi, potem ko bo knjiga izšla. Ali ... Skratka, moja mala nečedna skrivnost bo zaradi knjige prej ali slej prišla na dan. Me bo Valentina vrgla iz hiše (ki je njena), mi bo oprostila, če bom jokal, se kesal in obžaloval kratko blaznost? Jo bom lahko prepričal, da gre samo za literarno, za povrhu še naročeno razmerje?

Življenja brez nje si nisem znal predstavljati. Vera mi v resnici ni pomenila nič, bila je le posledek na jedilniku trenutno nekoliko raztresenega samca in žgečkljiv adrenalin, ker je bila pač last mogočnega založnika, ki mi je rezal kruh in diktatorsko postavljaj zahteve v stvareh, ki bi morale biti stvar svobodnega pisateljskega uma in srca. Če sem bil na njej, sem bil nekako na njem.

Morda bom moral dogovor preklicati in od knjige odstopiti. Čudaški založnik me je s svojimi zahtevami zmedel in skozi tisto meglo se je jasno videlo samo 250.000 evrov. Še zdaj so visoko štrleli iz nje. Mnogo svojih težav bi lahko rešil z njimi in si zelo olepšal življenje. Med drugim bi lahko začel objavljati od nikogar diktirane knjige pri normalnih založnikih ali v samozaložbi, se osvobodil.

Razglabljal sem naprej. Kaj je pravzaprav vodilo Smithza, da je naročil tako knjigo? Z njo spravlja v neroden položaj ves četverkotnik – ženo, Valentino, mene in tudi sebe. Take stvari se skriva, ne pa obeša na veliki zvon.

Dobro, čudak je pač, sem si rekel čez čas. Značilnost čudakov je, da so čudaški.

Po drugi strani pa je zamisel morda racionalna, je naglo dodal ambiciozni oddelek za analize nekje v moji glavi. Smithz se bo s knjigo sicer izpostavil posmehu, toda mediji bodo skrajno previdni; dolgo roko ima. Hkrati bo dobro zaslužil; o tem, da bo knjiga uspešnica, ni dvoma. Nas tri bo tako ali drugače prizadel, a morda hoče prav to; Veri se bo maščeval za nezvestobo, meni pa nakopal težave z Valentino. Od Vere se bo na podlagi knjige morda ločil in jo spodil; lahko da išče povod za svoja raztrgana čustva do nje.

V vsakem primeru pa si bo še utrdil sloves nekonvencionalnega in uspešnega založnika. Morda je to zanj smisel življenja. Za smisel življenja pa je človek včasih pripravljen tvegati tudi življenje. Lahko bi bil take vrste bitje.

Bolj sem premleval stvari, jasneje mi je bilo, v kakšno godljo nas je spravil. Še najbolj mene. Take knjige ne bi smel napisati, a sem jo moral.

Ne bi je smel zaradi Valentine, moral bi jo zaradi denarja, zaradi obeta sladke svobode.

Četrto misel sem odganjal v podzavest, a je zagrizeno silila ven.

Valentino boš ubil, ker si ljubosumen, da te vara z menoj, je zaukazal Smithz.

Nasmehnil sem se njegovi domišljavosti, toda misel se je zdajci surovo prebila na svobodo in začela metodično naštevati:

– V principu ni ženske, ki bi bila absolutno zvesta.

– Smithz je grd, a postaven, poleg tega je privlačen zaradi svoje mogočnosti in bogastva.

– Niti trenil ni, ko mi je dal vedeti, da ve za naju z Vero. To zanj ni moglo biti lahko, že zaradi ranjenega moškega samoljubja ne. Kaj če je to storil tako zlahka zato, ker ima res nekaj z Valentino?

– Valentina ljubi nekonvencionalnost.

– Ali se ne vede do mene že dalj časa drugače kot prej? Ali ni nekam bolj hladna? Ali niso postali redki tisti njeni drobni impulzi, ki pomenijo željo po telesni ljubezni, ki je navsezadnje izraz duševne, višje?

Nobene izmed teh postavk nisem mogel *a priori* zavriniti.

Valentina je prišla domov, ko so se prižigale prve zvezde; to je v mestih pozno. Naslednji dve uri sta bili intenzivni.

Začelo se je s tem, da sva si izmenjala-potrdila informacijo, da kot pisatelja tekmujeva. Že to je bila dovolj kočljiva točka.

Literarno razmerje med nama je občutljivo in o njem že dalj časa rajši ne govoriva. V skrivnosti pisateljvanja sem jo uvedel jaz kot svojo ženo, ljubljeno bitje in po mojih občutkih subtilno, občutljivo dušo. Velikodušno sem jo izobraževal, korigiral njene prve spise za predal in jo spodbujal, naj skuša kaj objaviti. Poslala je kratko zgodbo (skrbno sem jo pregledal in spremenil konec, ona pa ga je potem samovoljno vrnila v prejšnje stanje) na natečaj spodobne literarne revije in zmagala. Spremenjeni konec me je ozlovoljil, vendar sem užival v njeni nagradi in še naprej netil njene ambicije. Ne da bi vedel, kdaj, je napisala prvi roman (ljubezenski) in z njim premagala precej slavnega Leona Vladimirskega. Knjigo je izdal Jonatan Smithz; to je pomenilo, da je bila pri njem, sprejela njegova navodila itn. Postala je opazno kolesce v njegovem založniškem pogonu in s tem upoštevan ud v našem pisateljskem univerzumu. Njen molk o nastajanju prvega romana in, če sem iskren, deloma tudi zmaga

nad Vladimirskim sta me spravila v slabo voljo in to sem ji dal vedeti na različne neverbalne načine.

Potem sem se počasi navadil na njen priznani pisateljski status in uspešnost, ki se je lahko, kadar sem si dovolil misliti na to, morda merila z mojo. Naklade sva imela približno enake, kritike pa so bile po mojem v glavnem v moj prid. Po mojem, poudarjam. Premogla sva dovolj pameti in ljubezni, da o tem nisva razpravljala in sploh sva svoje pisateljstvo polagoma zaklenila v skrinjo nepogovorov, v kateri sicer ni bilo mnogo stvari. Na skrivaj sem se včasih lotil kakega njenega romana in vsakega z zanimivim prepletom čustev odložil še pred koncem. Polagoma sem opustil tudi to. Po svoje mi je bilo všeč, da je pisateljica, toda v celoti bi mi bilo ljubše, če bi se ukvarjala s kako drugo dejavnostjo, ne rečem, da ravno fizično.

Zdaj, v tej situaciji, se pogovoru o literaturi ni bilo mogoče izogniti; bila sva mož in žena, drug drugega naj bi ubila, ker naj bi drug drugega varala in se hkrati ljubila, vse to naj bi čim bolj natančno popisala in pri tem še tekmovala za četrto milijona evrov. Razlogov za izčrpen pogovor je bilo dovolj.

Zakaj mi nisi povedala, da si se zmenila z J. S., sem rekel. Saj se nisem dokončno, je rekla, ali bova knjigi pisala, je bilo odvisno od tebe. Ti si imel zadnjo besedo. Če bi ponudbo takoj zavrnila ti, se meni sploh ne bi bilo treba odločati, sem rekel. In potem bi mi očital, da sem vrgla stran 250.000 evrov, je rekla. V tem smislu je pogovor energično, a obvladano tekkel še nekaj časa.

Da je vsebina knjige problematična, je bila ves čas jasna, a neizrečena predpostavka.

David, je rekla Valentina čez čas, sporazum z J. S. lahko še vedno prekličeva; pogodba še ni podpisana. Gledala mi je v oči. Sledil je molk in potem razmeroma harmoničen del pogovora; bolj ali manj složno sva iskala razloge, zakaj knjigi morata biti napisani. Bilo jih je veliko, znatno večino sem jih poiskal jaz. Segali so od banalnega denarja prek trdega dejstva Smithzove vsemogočnosti do skrivnih sanj o pisateljski svobodi s takim bogastvom v žepu. Možnost, da bi si denar pravično razdelila, kdor koli bo že zmagal, ni bila izrečena, morda zato ne, ker je Valentina Stele mislila, da bo Smithzova odločitev naklonjena njej, njen prevarantski mož David Stele pa je bil prepričan o nasprotnem. O tem, da se založnik v svoji presoji ne more zmotiti, sta bila prepričana oba. Smith je bil Bog, kot rečeno.

Kako bova vsak svoje delo zapletala in razpletala okoli naročenega ogrodja, o tem seveda nisva govorila. Pogovor je bil v bistvu profesionalen

dialog dveh profesionalcev o profesionalnih stvareh. Čustva bi se pritaknila, če bi začela razpravljati o moralnih razsežnostih knjige, če bi Valentini postavil vprašanje o njej in Smithzu ali če bi ona vprašala kaj o meni in Veri. Oba sva molčala; jaz iz strahu, kakšen bi bil odgovor, in tem, da bi bil izprašan sam.

Če tako pomembnega vprašanja ne zastaviš, pogovoru ne more slediti nežna noč. Nežnost včasih zahteva surov pogovor.

Za dokončanje kar zajetne knjige z nenavadno vsebino, vredne četrtilijona, leto dni ni zelo veliko časa. To je na splošno zakonitost: če je nagrada velika, teče čas do nje hitro, če je majhna, počasi. Čas je denar.

Dobiti osnovno idejo na pladnju je po svoje prednost. Po drugi strani je tujek, ki ne zraste iz tebe. Zraven je bilo še breme zahtevane realnosti.

Nekaj časa sem tovoril knjigo sem in tja v glavi, potem sem sedel, napisal prvi scenarij in ga zbrisal. To sem ponovil še dvakrat. Do te faze pravzaprav nisem imel težav, le z mrtve točke se nisem premaknil. Nato sem, s pogledom nenehno na koledarju in s prvimi sledovi panike v sebi, ubral klasično pot: začel sem tipkati, bo že kako. Po tistem napisanega nisem več brisal.

Tudi v sosednji sobi so vsak dan mehko tleskale tipke. Valentina je, kot po navadi, pisala z enakomerno lahkoto, tri ure dopoldne in tri ure zvečer. Računalnik je puščala odprt, tudi če je ni bilo doma. Jaz sem svojega iz nekakšnega skrivaškega refleksa zapiral. Čeprav sem vedel, da ne bi nikoli brala za mano, nekako nisem prenesel, da bi proti njenim očem štrlelo opisovanje skrivnega sestajanja, šepetanja, sopenja z Vero.

Popoldne je namreč rada podremala v moji delovni sobi; tu je bil najudobnejši kavč v stanovanju in kdor ga je prvi zasedel, se je prvi blaženo prepustil kratkemu spancu, ki ga priporočajo tudi zdravniki. To pravico je priposestvovala z vztrajnim vdiranjem v zasebno posvečenost meni in mojemu delu namenjenega prostora. Sicer pa je bilo prijetno videti, kako mirno diha, nenadoma odpre oči, za hip ugiba, kje je, in se nasmehne, ko me zagleda. Vse to vedno natanko dvajset minut po tem, ko je legla na kavč in skrčila kolena, tudi če je zunaj vladala poletna vročina.

Vera me je po sestanku s Smithzom nekajkrat poklicala. Vedno sem se izgovoril, da imam nujne opravke, da se slabo počutim, da sem na potovanju ali že kaj. Klici so se redčili in naposled utihnili, mene pa ni niti najmanj mikalo, da bi poklical sam. Takšna je moč knjige.

To nemikanje je bilo povezano z naraščajočo željo, da bi svojo drago Valentino vprašal, ali ima res kaj s Smithzom. Knjiga je delovala tudi v to smer. Pisal sem že dobrega pol leta. Zgodba se je razvijala in polagoma stopnjevala, čustva so se dvigala, z drobnimi namigi se je nakazoval zaukazani bridki konec, temu pa so nekako sledile tudi emocije v vzporednem realnem življenju. Sicer pa ni vedno čisto jasno, kaj je med intenzivnim pisanjem bolj realno.

Po dolgem omahovanju sem usodno vprašanje postavil – ne Valentini, ampak detektivu iz najbolj znane, zaupanja vredne agencije z nekoliko pompoznim imenom Zaupaj. Detektiv je zamrmral nekaj besed o nemajhni kočljivosti naloge glede na vpletena visoka imena, zagotovil popolno diskretnost in zanesljiv uspeh ter izginil. Poklical sem ga tri tedne pozneje; tempo mojega pisanja se je medtem upočasnilo, še pogosteje sem gledal na koledar. Osnovna slika nam je jasna, še največ teden, pa vam predložim rezultate, je rekel detektiv. Odgovor sem imel čez deset dni.

Valentina me vara.

Smithz ni lagal, on je bil tisti, zaradi katerega se je ženska, s skrčenimi koleno speča na mojem kavču, vdala grehu nezvestobe. Ko je odprla oči, se mi je vedno nasmehnila.

Ali pa posmehnila.

Stvarna podlaga, s katero mi je postregel založnik, je ustrezala resnici. Pisal sem njeno kopijo.

Če nočeš biti kaznovan, ne ubijaj v strasti. Ali pa strast hlini, potem bo kazen blažja.

Stavka izvirata iz enega mojih zgodnjih del. Takega patosa ne uporabljam več. Toda pogosto je patetično življenje.

Patos na patos.

Ne podcenjujmo ga, patosa. Res ga ne sme biti preveč, a brez njega je prazno vse, tudi življenje. Odpor do patosa so si izmislili ljudje, ki trpijo za kroničnim pomanjkanjem čustev.

Močne knjige ni mogoče napisati brez patosa. Lahko je prikrit, vendar obstaja. Pogosto najbolje deluje ravno v ravnodušnost, brezbržnost zakrinkan patos. Homeopatični patos. Popolnoma nepatetična zgodba je lahko samo zgodba o *brezhibnem* stroju, *neorganski* molekuli ali *posušeni* kobilici. Nihče je ne bi bral.

Jonatan je skriti, dozirani, homeopatični patos. David odrski, razpuščeni, prekipevajoči. To je osnovna razlika med njima. Oba imata neizogibne sestavine osebne zanimivosti. Toda izbira med njima ni težka.

Zakaj je bil David tako nepreviden ali bolje, tako nesrečen, da me je uvedel v literaturo in tako pripeljal do Jonatana? Če ne bi spoznala Jonatana, bi David v tistem omejenem svetu ostal dovolj zanimiva molekula, *organska* molekula. V temni sobi je vžigalica sonce. Kjer nimaš kaj izbirati, izbereš tisto, kar je na voljo. A to sploh ni izbira.

Jonatan me rad liže ...

Nisem mogel brati naprej. Naglo sem odšel iz Valentinine sobe.

Res, zakaj sem ji pomagal, da je vstopila v svet književnosti. Bolje bi bilo, če ji ne bi, tudi če prek tega ne bi spoznala Smithza. S tistim, kar sem prebral v njenem računalniku, se je tisto, kar mi je povedal detektiv, potrdilo, postalo otipljivo in meseno, na suho konstatacijo se je obesil njegov jezik na njeni koži. Moja resnična zgodba je postala *patetična*.

Tudi v taki stiski je inercija pisanja delovala naprej, ob človeškem kupčku nesreče Davida Steleta je še naprej stal profesionalec David Stele, ki je ohranil hladno pamet in iz tragično spremenjene realnosti črpal nove impulze. Kaj bom naredil z njim, Smithzom? Njena literarna usoda je določena – ubita bo. Glede njega nisem dobil nobenih navodil, popolno svobodo imam. Akademsko je bila stvar zabavna: lahko ga sramotim, se mu posmehujem, ga razsekam in pojem, on pa mi bo, če bo knjiga zato boljša in boljša tudi od Valentinine, izplačal četrto milijona evrov.

Vsekakor ga ubijem.

Stopil sem iz avta, pozvonil, kamera se je že prej zasukala proti meni. Težka vrata so razprla obe krili. Zapeljal sem naprej in zadržala naju je zapornica. Potrobiti sredi vse te imenitosti nekako nisem mogel, zapornica pa se ni dvignila. Nadaljnja vožnja je bila prepovedana, vsaj za ta ne dovolj imenitni avto. Postavil sem ga na stran, z Valentino sva zlezla ven, obšla zapornico in odkorakala po dolgi, beli, široki poti proti razpotegnjeni vili sto ali dvesto metrov naprej. Hodila sva brez besed, tudi pogledala se nisva. Nekoč bi se držala za roke; no, tu se morda ne bi, preveč negovano in po denarju dišeče je bilo vse skupaj. Smithzovo domovanje se je počasi večalo. Nikoli še nisem bil tu. Valentina?

Služabnik naju je posadil k veliki mizi na eni izmed številnih teras s kamnito ograjo in marmornatimi kipi. Kaj bosta dama in gospod, je rekel z glasom, ki je bil tih kot gospodarjev. S travnika so peli črički. Smithza ni bilo nikjer, skozi dvokrilna vrata na teraso je iz temne notranjosti na visokih petah pripekotala vitka postava in se usmerila proti nama. Vera v

svojem tipičnem oblačku parfuma. Predstavil sem ženski in upal, da glas, ki ju seznanja, ne izdaja zadrege. Jonatan pride takoj, je rekla moja nekdanja ljubica.

Izmenjavali smo vljudne stavke, čutil sem, da si me ogleduje. Smithz je prišel čisto drugače kot njegova žena; počasi, težko, za odtенок odsotno, in takoj zavladal družbi. Pozdravljena, pisatelja moja, je rekel tiho kot po navadi, a z nenavadno priljudnostjo, in najprej sprejel mojo roko, pozorno molečo v pozdrav. Takoj ko se je prikazal, sem vstal in mu odšel naproti. Potem se je sam odpravil k Valentini, ki je stala ob svojem stolu in se ni premaknila z mesta. Njena roka je izginila v njegovi, potegnil jo je k sebi in jo poljubil naravnost na usta. Glavi sta se nekaj trenutkov tiščali skupaj, potem se je njena sunkovito odmaknila. Valentina je temno zardela.

Ležala je na boku s skrčenimi koleno in tiho dihala, njen obraz je bil obrnjen proti meni. Računalnik sem zaprl pred dobre pol ure, ker sem vedel, da bo kmalu prišla na svoj bliskoviti popoldanski spanec. Pogledal sem na uro; zbudila se bo čez osem minut. Še vedno je prihajala dremat v mojo sobo. Toda saj je pravzaprav morala; če bi nenadoma opustila to navado, bi priznala, da se med nama dogaja nekaj neobičajnega. Obraz je bil miren in čist, na obremenjenih, k blazini stisnjenih točkah je gravitacija napravila nekaj gub, ki jih nekoč ni bilo. Ko bo vstala, se bodo kmalu zravnale.

Gledal sem jo in premleval oba glavna scenarija. Bilo jih je še nekaj, vendar niso bili uporabni v zajebani realnosti, v kateri je treba smrt, ki si jo povzročil drugemu, preživeti s čim manj škode. To konkretnije pomeni, da ostaneš neodkrit in ne kaznovan, ali pa te odkrijejo, vendar si oproščen ali le blago kaznovan.

To je bila groba vsebina mojih dveh scenarijev. Prvi je bil, da bi dal žensko na kavču in Smithza ubiti in si za kritični čas preskrbel trden alibi. Načrt načelno ni bil neizvedljiv. Za Omamo (400 strani, v ožjem izboru za državno nagrado, premagani tekmelec Oskar Lenoni) sem veliko raziskoval, spoznal nekaj tipov iz podzemlja in ostal z njimi v odnosih, ki so se gibali nekje med približkom prijateljstva in medsebojnim zanimanjem, ki ga človek od druge strani ne bi pričakoval. Verjetno bi mi bili pripravljene pomagati. Težava bi bila v tem, da se pri stvareh, v katere je vpletenih več oseb, vedno kaj zaplete. Tudi žrtev izsiljevanja bi lahko postal. Skratka, tveganje ne bi bilo majhno.

Drugi scenarij je bil preprost in vanj bi bil vpleten samo jaz. Valentino in Smithza bi zalotil *in flagranti* in ju v afektu ubil. Tudi ta scenarij ne bi bil

nenevaren; na podlagi tega, da me je detektivska agencija že pred tem obvestila o Valentinini nezvestobi, in tega, da bi ju poiskal s pištolo v žepu, bi me lahko obsodili zaradi naklepa. Toda z dobrim odvetnikom bi se verjetno rešil z blago kaznijo. Nekaj bi jih z veseljem sprejelo mojo obrambo.

Ta varianta je bila varnejša, kot da bi ju ubil in skušal zabrisati sledove za seboj. Nisem si domišljjal, da sem popoln morilec.

In po tem scenariju bi lahko ubil tudi Smithza. Ubil sam. Potegnil jo je k sebi in poljubil naravnost na usta. Temno je zardela.

Valentina je odprla oči in se mi nasmehnila. Ali pa posmehnila.

Orožje sem imel. Unikatno izdelana pištola, na varnem pred prahom v vitrini najine najboljše omare v dnevni sobi, je bila poročno darilo. Vgravirane črke so sporočale: Dokler vaju smrt ne loči. Darovalec je bil Jonatan Smithz.

Podaril si je smrt. Kdo pravi, da ne zmorem nekaj ustreznega patosa.

Scenarij številka dve je dobival obliko in vsebino. Sestajala sta se trikrat na teden, v ponedeljek, sredo in petek, vedno pri njem in vedno takrat, kadar Vere ni bilo doma. Skupaj sta bila vedno zgodaj popoldne, v urah, preden je Valentina prišla v mojo sobo, skrčila kolena in zaspala. Te navade ni opustila. To je bil tudi čas, v katerem je Smithz že leta in leta vsak dan odšel z založbe in se vrnil čez dve, tri ure. Bil je človek urejenih navad. Tako je ostalo tudi zdaj, v novem življenju z ljubico; prasica Valentina se je prilagodila njegovemu urniku. Gledano objektivno je bilo to normalno; on je bil veliko bolj zaposlen. Gledano subjektivno je bilo to njeno prilagajanje zame dodatno ponižanje; zakaj, pravzaprav nisem dobro vedel.

O njunem sestajanju mi je poročal Marco Flavio, eden tistih mojih znancev iz časa Omame. Nekaj sem tvegala tudi tako, a še vedno manj, kot če bi se obrnil na detektivsko agencijo. Notri se boš moral znajti sam, je rekel Flavio, čeprav mu nisem razložil, zakaj potrebujem podatke. Observiranje je pokazalo (uporabil je prav to besedo), da se po navadi zadržujeta v prostorih okoli velike terase. Več ni bilo mogoče ugotoviti. Si zadovoljen, David? je vprašal. Sem, sem rekel, več kot zadovoljen.

Včasih me je pekla vest.

Ne bom brala, je rekla, ne boj se.

Saj se ne bojim, samo iz navade je, sem rekel.

Mehka svetloba poznega popoldneva je vlekla obraz iz temnega ozadja velike slike na steni za njo, tenke gube spanca so se že poravnale. Nekam

mila je bila. Zbudila se je kot po navadi; odprla oči, se za hip iskala, poiskala mene, se mi nasmehnila. Ali posmehnila. Potem ni odšla kot po navadi, ampak je obsedela na kavču. Znižal sem zaslon na računalniku, tako da ni bilo mogoče brati napisanega.

Molčala sva in se gledala.

Nehajva, je rekla Valentina. Strah me postaja.

Strah? Kaj naj nehava?

Pisati, je rekla.

Najini knjigi?

Ja.

Oba?

Ja. Ti in jaz.

In zakaj te je strah?

Saj veš, je rekla.

Ženske tako lahkotno lažejo. Nikoli ne bi rekel, da bi lahko imela kaj s kom drugim kot z mano. Nobene navade ni spremenila, enako je govorila, hodila, spala, se zbujala. Enako je dišala, z enakimi šumi si je umivala zobe in enako brezupno iskala založeni mobi. Ali ne bi bilo normalno, da se mi, potem ko se je zbudila, ne bi nasmehnila. Ali da me zdaj, v tem trenutku, ne bi gledala naravnost v oči, proseče, kot otrok v stiski, v strahu.

Ker te lahko pisanje take knjige privede zelo daleč? sem rekel obotavljivo.

Ja, je rekla. Zelo daleč.

Pa saj je samo knjiga.

Posebna knjiga, je rekla.

Vzdihnil sem. Kako naj človek neha tik pred koncem.

In kaj bo po koncu? je rekla.

Bila je sreda, hladen dan, Vere ni bilo, služinčad je bila odposlana. Flavio je dragocen. Zid je bil visok in na tem mestu obraščen s temno zelenim bršljanom. Zapeljal sem avto do samega zidu, zlezal na streho, z nje dosegel vrh in se potegnil gor. Na drugi strani sem se obesil za rob, se odgnal, skočil in srečno pristal na travi. V tej večni senci je bila še vlažna. Vila je z zadnje strani premogla manj oken in teras. Stekel sem proti njej, psov, ki sem se jih najbolj bal, ni bilo na spregled, sreča je bila na moji strani. Hlastno sem pritisnil na kljuko majhnih vrat, zaprto. Oddivjal sem k drugim, odprto. Blagodejni mrak notranjosti.

Dihanje se je umirilo in umaknilo šumom od zgoraj. Od nekod je morda prihajala glasba, nežna kot Valentinino dihanje. Smithzovo darilo

mi je težko ležalo v žepu. Tiho sem se vzpel po prvem in po drugem stopnišču. Glasba je postala glasnejša in me vodila po veliki prazni stavbi. S tihoto korakov se ni bilo treba truditi, zanjo so skrbele preproge. Glasba me je pripeljala do izrezljanih vrat, pridružilo se ji je mrmranje glasov. Oklenil sem se Smithzovega darila in odsunil težki les.

Sedela sta na velikem kavču, objemal jo je čez ramena, bila je bosa, roka ji je počivala na njegovem stegnu. Šel sem proti njima, darilo sem potegnil iz žepa. Strmela sta vame kot otrpla. Bil sem tik pred njima, še zmeraj se nista ganila. Štirikrat sem ga ustrelil v prsi, kri mu je v hipu pordečila srajco, padel je na stran, objemajoča roka je zdrsnila z ramena. David, je rekla Valentina. To naredi knjiga, prav si imela, sem rekel. In patos.

Padla je naprej, na obraz. Še ena kroglja izmed devetih. Pritisnil sem si cev k želodcu, malo proč od hrbtenice. Z malo sreče bom preživel. Počilo je še zadnjič, zunaj so lajali prebujeni psi.

Moral sem vama izenačiti izhodiščne pogoje, reče Jonatan Smithz.

Kaj to pomeni, vprašam.

Moral si verjeti, da si varan tudi ti. Kot je to zase vedela Valentina.

Ampak detektiv ...

Detektiv je lagal. Po mojem naročilu. Vedel sem, da se boš prej ali slej obrnil na to agencijo. Edina spodobna je.

Zasmejim se. Smeh je čuden, nekaj med izbruhom olajšanja in zadrege. Valentina ne spregovori. Ne pogleda me. Ne upam si je pogledati.

Smithzova pisarna je taka, da prestreže vse šume. Če v njej molčiš, je tišina popolna.

Težko sem se odločil, reče Smithz naposled. Zakaj si mu prizanesla, Valentina?

Nisem ga mogla ubiti, reče.

Niti v knjigi?

Niti v knjigi.

Si vedela za Vero?

Kako ne bi vedela, je rekla.

Založnik molči. Zmagala si, Valentina, reče naposled. Nagrada je tvoja.

Kako, saj ni izpolnila pogojev, zakričim.

Tega ne, vse druge pa, reče Smithz.